

Dabaş**LI SER DÎROKÊ**

Dîrok, bi kurtî nasnameya mirovaniyê ye. Neynika reş û spîtiyê ye. Tiştêk heye ku qet nayê ziman û bextreşiya mirovaniyê jî di vir de hilandî ye. Dîrokzan teva ketina ber hêzkêşiya dîrokê ya manyatîkî de, tu caran jî li rastiya xwe xwedî derneketine. Bê goman, nivîsandin mîrxasiya gotin û galgalê ye. Naskirina vê Cîhana hevsar qetiyayî, qeydûmerbet şikandî ku hew dizanê berê wê li kuderê ye û bi kuderê de dibeze xwedî derneketine, gihiştina gerdûnî û serfiraziya mirovaniyê di rûpelên bi xwîne hatine şîştin û mîrên ku destên xwe her û her di nava xwîne de sorgerê kirine bi maşoqiyek neqam berhimbêz kirine. Kesî bala xwe nedaye ser rengên estetîkî ku sêgoşeyî (sêmilî) têne nas kirin. Lewra jî dîroka rûreşiyê her li pêş e. Ji ber ku kesên rûreş serdar bûn û xwedî pênûs jî bê xîret bûn. Ji dêla ku Diyojen bidine pêş, Skender da ne pêş... hwd. Rewşa me Kurdan hê kambaxtir û encama me nivîskarên Kurd hê bê silûktir e. Heger dîrok, demjiyana niha û hinekî jiyana komelayetî û çavdariya kesayetî be, bê gotin, pêwistiya kalemşorên Kurd û xwedî derketina li dîroka xwe derdikevê meydanê. Mixabin ev xwedî derketin heya îro li bendeyî kesên biyanî ma ye. Gelo, hê jî wê wilo bidomîne? Kengî û jî teref kê ve wê rastiya komên xelkê Kurd bête nivîsandin? Kûçek, latek, berzehek, deviyek, darek nemaye ku li ber mirovekî Kurd nehatiye kuştin. Qirkirin, talanî, wêranî û koçberî bû ye qedera gelê Kurd. Cîhanê teva ev serpehatiyên xwe nivîsandine, em Kurd ketine nava zikreşiya kursî û bexîliya polîtîkî de. Kalemşoran karbendiya xwe ya bingehîn berdane û ketine nava milkuliyên rojane de, sêsexmeyên darvekirin û keyandinê ranekirine şîpê. Pirraniya caran zilm û zordarî ne bes jî teref neyaran ve tê kirin. Dive ku em, êdî kumê xwe datînin ber kaba xwe û mêjiyê xwe li ser vê çendê mijûl bikin.

Medenî FERHO**SEMÎNERA MUSTAFA DÜZGÜN
YA LI SER DÎROKA NÊZÎWEXT Û
DÊRSIMÊ BALKÊŞ BÛ**

Bi berdewama programa Enstituyê ya salane ku daye ber himbêza xwe, vê mehê jî semîneran berdeyam kir û di nava van semîneran de ya herî balkêş jî teref birêz **Mustafa Düzgün** ve, li ser dîroka nêzîwext ya Dêrsimê hate dayin bû. Semînerê, saet li 14.30 an dest pê kir heya derengî şevê, saet 17.30 î domand. Bi danasîna semînerdar ji teref **Derwêş M. Ferho** axaftinê dest pê kir û got ku: *'Em Kurd dîroka derî xwe, yanî cîhanê teva nas dikin, mixabin dîroka xwe û bi teybetî serhildanên xwe bi dorferêhî û şoreşa xwe nas nakin.'* Birêz **M. Düzgün** jî bi spasiya Enstituyê ku bala xwe daye ser karê rewşenbîrî û çanda Kurdî û mecal çêdike ku di derheqa karûbarê pisporî de gav bêne avêtin, bi vê pêwanê jî tîkiliya me û komên xelkê çêdibe. Piştê gotin anî ser hovîti û barbariya dewleta Tirk û mînakên qirkirina Kurdan, yê doh û îro bi giştî li Kurdistanê û taybetî li Dêrsimê. Diyar kir ku *'Pêwist e em Kurd dersên mezin ji van mînanan bigirin.'* **M. Düzgün** mînak li ser malbata xwe jî da û got: *'Di wê qirkirina Dêrsimê de sê birayên min şehîd ketine. Ez jî li sergomê hatime Cîhanê. Navê min jî yê birayên min î mezin e.'* Û bi krokiyên herema Dêrsimê jî hêrîş û dorpeçana leşkerê Tirkan li herema Dêrsimê danîşan kir. Wilo da diyar kirin ku berê, herema Dêrsimê bi bandor û tixûbê xwe ve ferehtir jî îro bû. Ku çî dewleta Osmanî, çî dewleta Tirk, weke her warê Kurdistanê, kesên zalim, xedar û li Kurdan bi kîn şandine Dêrsimê. Mînaka Biyikli Mehmed Paşa anî ziman û got ku: *'Îro jî serekhez û serdarên herî zalim li Dêrsimê û her hêlên Kurdistanê şoreşger û welatparêzan dikujin, gundan wêran dikin, komên xelkê pêwistî koçberiyê dikin.'* Piştî van ragihandinan jî, Birêz **Mustafa Düzgün** li ser dîroka kevnar rawestiya, peymanî di navbera Şêx Îdrîsî Bîdlîsî û Yavuz Sultan Selîm kire dabaşa mijara xwe û bal kişande ser

doza 'kizilbaşiyê' ku îdeolojiyek pîrr xerab û çewt ku tîr nakokî û fesadî ye, heya îro jî di nava komên Kurdan de rolek mezin dileyize. Got ku: *'Dijminên Kurdan her dem bi navê İslamiyetê wêranî, talanî û kuştin kirine.'* Di vê navberê de gotin hat û li ser xîlafeta Osmanîyan rawestiya û diyar bû ku 'kizilbaş'î dijî xilafetê bû û ev sedem jî li hesabê Osmanîyan ne dihat. Car din hate zanîn ku nakokî û fesadiya dijmin her çiqasî dijwar be jî, komên xelkê Kurd pêwistî koçberiyê bûbin jî û bi vê koçberiyê re pêwistî mezheb guhertinê bûbin jî xwe ji Kurdiya xwe dîr nekirine û li ser ax û cih û warê xwe bi serfirazî jiyana xwe berdeyam kirine. Herwiha **M. Düzgün** gotin anî ser di dîrokê de serhildanên Dêrsimê û ji sala 1830 û vir de heya 1937 an 10 heb hejmartin. Got ku: *'Ji sala 1897 û vir de li Dêrsimê neteweyiya Kurdî dest pê kiriye heya îro jî berdeyam dike. Osmanîyan xwest bi rêya medreseyên Neqşebendîyan ku li Dêrsimê ava kirin wan dîrî dozê bikin, bixin bin bandora ramanên xwe de, lê di sedsala 20 an de Kurdayetî di nava Dêrsimê de bingeh stend.'* Bilî van teva birêz **Mustafa Düzgün** mînakên şêrgeliya Şahan û Alîşêr û Zarîfe anîne ziman û got ku: *'Şahan stûna dêrsimê bû, Alîşêr jî dilê Dêrsimê bû.'* Lê, bi wesîfdanek mezin dabaşa jina Alîşêr Zarîfê jî anî ziman û got ku: *'Saziya jinan ji teref Zarîfe ve hate damezrandin. Ne bes ev bi tenê, Zarîfe mîna şêrê mîrê xwe jî di şeran de jêhatî bû.'* Birêz **M. Düzgün** bi milkulî gotin anî ser xiyaneta di nava Kurdan de û got ku: *'26 ê Gelawêjê sala 1937 an ji teref casusê Tirkan ku Kurd in, Şahan di 27 saliya xwe de hate kuştin. 9 Temmuzê sala 1937 an jî Elîşêr û jina wî Zarîfe têne kuştin. Berî Zarîfe Elîşêr tê kuştin, Zarîfê dest bi dest heyfa wî dihilîne, lê ew jî ji teref xayinê din ve tê kuştin. Elîşêr û Zarîfê li Dêrsimê mîna ewliya têne nas kirin. Seyit Rîza jî, 10 Êlûnê li ser pira Elîbeg bi tesadûfî tê girtin. Hun xweş bizanibin ku Dêrsim ne ji teref leşkerê Tirkan ve hate safî kirin, ji teref xayin û îstîxbarata wan yê Kurd safî bû.'*

EV JÎ GIRÊKEK DIN E

Kerîm M. BAQISTANÎ

Mebesta vê kurtenivîsê ne vekirina dergehên raman û felsefê ye û ne kûrçûna di derya zanistiyê de ye. Lê, ji ber ku ev mijar berkêlek na be. Mebest di pêvejoka çandî ya îroyîn de, xwe li ber çavan diyar dike ku babeta felsefî bi awayên lêkolîn nîne. Herwekî ev çanda neteweyî, xizana gotar û statîkên vê mijarê ne.

Belkî di vê derheqê de, hinek deng bilind bibin ku ev çende ji ne pêwistiyên realîta çanda Kurdî ye, ji ber ku ev babetekî rût e û teoriyek rût û tisi ye. Ev bawerîya ku heye, *Jon Kolir* rastiya wê tune û bintar dike, bi taybetî di felsefên rojhilatê de. Herwekî pîrsgirêka me di vê çarçewê de na raweste. Bîr û baweriyên cure cure her dem peyda dibin, lê tevgera çandî di naverok û rîtmaya xwe de ji merêja dîrokî ye ya ku di dervê bandora dagirkeriyê de werar û pêşve ne çû, ji aliyê din ve *Farington* rastiyeke mezin tîne ziman di derheqek dîrokî de ku ramanyar, ger ji rojava tê der dibe feylesof û ger di rojhilatê de derbîkeve dibe pêxember. Lewra aloziyên çandî pevgerêdayîne di encamên xwe de: *'Di dîroka rojhilatê de ramanyar û ronekbîrên Kurd pxemberiya miftîbeleş ji gelên dîtir re kirine.'* *'Pêxemberiya çandî di demên îroyîn de kêma xweda ye, qels ziman e, pîr pêrewê û kopiyek lawa ze.'* *'Encama girîngtirîn ew e ku li hemberî durf û sîmya vê sedsalê gelo em dikarin çanda xwe biafirînin?'*

Êdî felsefe nema dayika ramana çandî, ramana felsefî jî piştî ku ronansa Ewropî bi cih û war kir paşve kişiya li hember êrîşa makînan û burxan û zimanên kompîtur. Gelo em dikarin prensîbên sotandina qonaxan pêk bînin. An jî hola rewşenbîrî (derveyî qutik û kirasên polîtîk) divê bibe xebatgehek karxaneyek kolektîv di xwepirsîyarî û disîplîna komelgeha mêşên hingiv bo biserxistina *utopya* çandî.

DESTANÊN KURDÎ

Zozan OZMANIAN

Di hinek lêkolînan de di derheqê janrên eposên rojhilatê de destanan ser du beşan par dikin - Yê xudaniyê (avtoryê), ku ji pirtûkan derbasî nav gel, nav folklorê bûne, û yê gelerî, ku ser binaxa dîrokê, çîrok û evînatîyê hatine sewrandin.

Bi bawerîya hinek zanyara destan ji edebiyata klasîk derbasî nav civaka nexwendî bûne, (aşiq) û dengbêjan ew ji edebiyata gelê xwe, yan jî ji edebiyatên gelên hevsi hildane û paşê folklorbûna bi zimanê dê pêk hatîye. Lê berhemê Ehmedê Xanî, "Mem û Zîn", Xarîs Bitlîsî "Leylê û Mecnûn", Feqiyê Teyran "Şêx Senan", Mele Batê "Zembîlfiroş", Murad Xan Bayazîdî "Zembîlfiroş" ji aliyê kurdnasan de bi yekdengî tîne hejmartin ser binaxa folklorê sewrandî. Lê eger em bîr bînin, wekî hozanên sedsalên navîn pîr caran bi xwe afirandinên xwe diqedandin usane divê em bipejirînin, wekî çawan bandora folklorê ser afirandinên xwedantîyê hebûye, usan jî bandora afirandinên xwedantîyê ser folklorê hebûye. Pîrseke bi giştî ne ronî kirî dimîne -peydebûna wan destanan ewên bal çend gelan hene. Bê goman, destanên di nav wan gelan de belav bûne, yê ku hevsiyên hevîn, dinê dîtî û çandên wan nêzîkî hevîn û bi hev re girêdayî ne.

Loma jî tiştêkî metal mayîne nîne, wekî ew gel, li yek awayî nêzîkî pêkhatina giştî bûne, ya ku ji destanan re bûye binax û bingeh.

Di derheqê rêka mayîn de zanyara edebiyat û folklorê Kurdî M. Rûdenko dinivîse: "Belavbûna naverokê li her deran, (gotin di derheqê destana 'Usiv û Zelîxe' de ne) yek bi kevnbûna wê, yek jî bi wê yekî tê makîkirin, wekî ji mêj ve ketiye nav kurdan. Hele di dewranên kevnar de Kurd, usan jî Ereb (bi destê wan)

bê goman bi tewratê re nas bûn. Ji baweriyê ne dûr e, wekî hinek dîrok, di nav kurdan de dikarîbûn yanê raste-rast ji cihûya, yanê jî ji dewra destpêka misilmaniyê belav bûne.

Çawan tê xuyayê bi wê yekê dikare bê şirove kirinê, wekî di şaxên kurdî de tiştên usa hene, ku di "Qur'anê" de tune ne (dema Usiv tayê mêzîne peya nabe, Usiv zinarê mermer dişkêne û tiştê mayîn.)

Derheqê kevnbûna şaxên Kurdî de usa jî ew perçe dibêjin, ewin ji bawerîya pûtperestiyê tîne. Elementên batîniyê ku di destanên Kurdî yê mayîn de jî hene, di derheqê kevnbûna kokên wan de dibêjin. Hinek kirin û serpêhatiyên nîgara bi destê hêzeke batîni tîne pêk hatin. Bo nimûne -hevdiştina Memê û Zînê. Pîr caran ew hêza batîni bi serê hespê diyar dibe. Di "Mem û Zînê" de Borê Memê hogir û şewirdarê wî ye. Koka wê yekê ji parastina hespê tê ku li ba pîr gelên rojhilata kevnar hebûye. Di pîr destanan de em usan jî rastî "moryê xewê", "ava avilheyat", "şîva qudrête" tîne. Yan jî nîgarên destanê, çawa Leylê û Mecnûn dibin stêr. Hinek caran di destanan de pêkhatînen dîrokî û detalên debê, rabûn, runiştandinê bi hevra ne.

Ji vê jî xwestin diyar dibe, bi wan dêtala dema sewirandina destanan bizanibin.

Ji bo diyar kirina dema sewirandina destana nîgar, personajên we dikarin alî me bikin. Carna di nav wan de kesên dîrokî jî hene. Lê divêt meriv ji bîra neke, wekî pîr caran di destanan de kesên dîrokî û pêkhatînen demên dû wan re bi hev re tîne hûnan.

Ev yek bi qanûnên sewirandina efrandinên epîkiyê tê şirove kirinê. Lema jî di her peykarekî epîkiyê de qatên hin dewranên kevn, hin jî yê dewranên dû wan re hene.

Ji ber vê jî dewrana sewirandina destana tenê bi texmîn dikare bê diyar kirinê.

KOÇBERÎ Û WÊRANÎ

Mistefa OESRÎ

Di zarokiya xwe de, dema ku em diçûne newal, guher û girikên demedoran, tim em liqasî kivilên xerabcihan dibûn. Hingî me bîra wan xerabcihan ku demeke dirêj, kevin û mirovan ne dibir. Helbet hinek mirov di van kivilên mezin de dijîn. Qet ne dihate bîr me ku piştî koçberiya ji van cih û waran çima kes li wan xwedî derneketiye û mane warê mişk û mar û dubişkan. Lê, me di nava xwe de, bi wî aqilê zarokî her digot ku ev cih û warên bi kevirên nehîteyî hatine avakirin, di demjiyanên dûr û kûr de bû ne warê bez û leyistikên zarokan. Lewra jî leyistik û gerokên me di nava wan xirbihan de bûn. Ne bes ê me zarokan şivan û kahrwan jî ew der kiribûna warê civîn û bêhndanê. Îro, tê digihijin ku ew cih û warên di nava kevnariya salan de têkçûne, helbet di demjiyanên berê de warê evîndariyê û jiyana têr qerqesûn bûn. Sedema têkçûna wan çibe, nişanî û mînakên baş in ji bo îro. Kurdistan îro jî têk diçe û bi derfahatiyek pirr mezin vala dibe. Ne hindik sê hezar gund vala bû ne. Li gorî îstatîstek xwedest ku bikevê hejmarê de, gundê herî biçûk 70 mal e. Her malekê ji hindikayî ve 6 nefis in. Hejmara malan derdikevê 210 hezaran ya mirovan jî derdikevê milyonan... Helbet kê mîna zêdebûna gundan û malbatan (bi kesan) heye. Gundê ku hejmara wan 3 hezar in û teva bû ne warê mişk û mar û dubişkan, piştî du nişan wê bibin xerabcihên demjiyana bûrî. Mîna wan cihûwarên di demjiyana zarokatiya me ku di nava kevir û hêtyên wê de dileyistin. Kokel jî namînin. Tevan wê bibin şikêr... Kokel hinekî lê şikêr, nabin cihê jiyane. Lewra jî dibêjim pêwîste ku Kurd baş bifikirin û bo cih û warê xwe ku bi destên dagirkeran wêran dibe, bi hêz û hêrs xwedî derbikevin. Hemberî têkçûnê destên xwe bidin hev û bibin yek. Navê xelasiyê yekîtiyê.

WEŞANDÎNA PIRTÛKÊN KURDÎ LI
SOWYETISTANA BERÊ*Wezîrê EŞO*

Pirtûk, Alfabeza Lazo (Hakob Xazariyan) rola xwe qenc leyist, di nava dereceya hilanîna nexwedîtiyê de ji nava Kurdên Ermenistanê, lê wisa jî ew bû Alfabeza pêşîn bo zarokên Kurd, di dibistanên gundên Kurdan de. Ji ber u ew alfabe bi tîpên Ermenî hatibû hazirkirinê, lewra jî nebû bingeha weşandina pirtûkên Kurdî li Ermenistanê û li komarên Sowyetistanê yê dinê ku Kurd li kuderê diman. Sedem ev bû ku tîpên ermenî têra dengên kurdî nedikirin: Lêkolîn û lêgerînên, bo amadekirina alfabeza kurdî ser bingeha tîpên latînî berî Lazo hatibûn pêkanîn: Bi hêvîkirina karkerekî Kurdan yê neteweyî ku bi navûdeng bû û navê wî Ebdurrezaq e û ji malbata Bedirxaniyan e, li ser çêkirin û amadekirina alfabeza kurdî bi tîpê latînî dest da Hovsep Orbelî ku ew jî bi eslê xwe Ermenî ye û kar kir. Yê ku bingeha kurdzaniyê li Sowyetistana berêdanî. Lê çêkirina alfabeza kurdî ya bi tîpên latînî merîvekî dinê ye, Îshak Morogulovê ji eslê xwe de Aşûrî mexîn, xilasiya salên 20 de pêk anî. Belê, xwedanê vê alfabezê Morogulov bû. Lê Ereba Şemo di dereceya teşkildariyê û bi xilasî îmkirina alfabezê de alîkarî dayê de.

Sala 1929 an meha Adarê komîteya navendî ya temamiya Sowyatistanê ya alfabeza latînî ya nû bo Kurdên ku Yekîtiya Sowyetistanê de dimînin, alfabeza latînî ya nû ispat kir. Alfabeza nû bû bingeha pêşdebirina edebiyat û medeniyeta Kurdên Sowyetistanê, xasma weşandina pirtûkên Kurdî. Alfabeza I. Morogulov ya latînî, bû bingeha şoreşa edebiyatê û medeniyetê di nava Kurdên Sowyetistanê de. Xasma yê Ermenistanê... Bi wê alfabezê dest bi weşandina pirtûkên kurdî yê polîtîkî û edebiyatê, yê edebiyata bedewiyê û dersdanê di dibistanên kurdî li Ermenistanê, li bajarê Êrîvanê bû. Pirtûkên kurdî xasma yê dersan hatin weşandin. Wisa jî li Azerbaycanê û Turkmenîstanê... Rast e, serwerên Azerbaycanê, Kurdistana Sor pûç kirin, dane hilandinê, lê destpêka sala 1930 an heya 1937 an dest bi asîmîlekirina Kurdan ya bi destên zorê ne kiribûn.

Pirtûka Kurdî ya bi tîpên latînî ya pêşî li Êrîvanê sala 1929 an de bi sernîvîsara "Xu-Xu Hînbûna xwendina nivîsara Kurmancî" hate weşandin. Ew Alfabe, bo merivên bi temen mezin bû bo hilanna nexwendîtiyê. Xudanê wê Alfabezê bû Îshak Morogulov û Ereba Şemo. Piştî, dîse wê salê li Êrîvanê Alfabeza bo zarokên şagirt, dibîstana bi avtorita I. Morogulov û Rûbên Drampiyaniyan bi sernîvîsara "Zimanê Kurmancî" hate weşandinê. Piştî sala 1929 an hejmara pirtûkên Kurdî sal bi sal zêde bû: Eynî mîna lihev zêdebûna raziya piştî baranên biharê û havînê.

(dom dike)

Lêbûrîn: Hejmara bûrî di nivîsara Birêz Mazhar Gunbat de, ji sedema teknîkî hevoka dawî hatibû gutkirin û wilo nîvrê derketibû. Em lêbûrîn û beşişandina xwe ji xwendevan û nivîskarên xwe dixazin. Rastiya wê. Bi kurtî, eger rojnamegerî bûbe xwedî hêzeke wisa mezin, hinek jî bi saya pêkanîna van xeml û taybetiyên meslekî ne.

HÊLA RÛDÊNA ARASÊ YA DIN: KURDÊN QEFQAZÊ

Mehmet AKTAS

Di zarokatiya me de Êrîvan, bajarê ronîşankê bû. Ji bo zarokên Agirî dûr û warê negihandinê bû. Ji Arasê wê de, me goman dikir ku stêrikên Cîhanê teva li vî bajarî gihane hevûdin. Li Arasê, gelo çima her dem dûrketin hebû? Me nizanîbû û tê nedigihîştin. Piştî rojên koçberiyê, bi jêr de ku em ber bi şaristanê bi ronîşank de diçûn, bê rawestandî ew çûkên Elegêzê berhimbêz dikirin. Hinekan ji me digot ez, bi wan re diaxivim. Me jî carcaran bawer dikir. Di van şevên Zivistanî yê dirêj de ji rihspiyên kal û bapîrên xwe çîrok û çîvanok û serpêhatiyên xela û celayê, şer û cengê, rev û bazdanê guhdarî dikir. Kal û bapîrên me her digotin li wê hela din ya Arasê pis û pismamên me hene. Bi gotinên xwe re digirîn. Me, di çîrok û çîvanok û serpêhatî û evîn û nevînên xaltîk, metik, ap û xalên xwe yê hêla din, dengên nalên û axîna mirinê dikir. Ew kilam û stranên ku di deng û awaza dengbêjên dora Agirî ku bi welîna bilûra şivanan re govend digirt ji Elegezê dest pê dikir, li Agirî di nava kavi û şikêrên dîrokî de pelax dibû. Ev çiya, her û her bû ne bav û bira, em jî wan wilo dinasin. Piştî gelek salan, dema wan rojên ku radyo dest bi weşanê kir, cara yekemîn ku Casimê Celîl got: 'Gelî guhdarên ezîz, Radyo ya Yêrewan xeber dide.' Me dengê wan bihist. Xelîl û Evdal, Şeroyê Biro, Garabêtê Xaço, Seyadê Şemo, Zadîna Şakir, Eslîka Qadir û hwd. dengê bi dehan dengbêjên Qefqazê, çîrok û çîvanok û serpêhatiyên pis û pismamên xwe bihist. Bê rawestandî û bê zexelî, bi salan dengbêjên Elegezê, Telînê, Tiflisê, Aboyan bi deng û awazên xwe yê tîr axîn û evîn, bi hesreta tîr kulîn lorandin. Çiyayên me, deşt û newalên me, kul û merezên me, ew qedera ku bidestên bextreşan hatî nivîsandin welandin. Lê, mixabin me, yek carê jî dengê xwe ne gihande wan. Bes bi salan ku me dengê 'Yêrewan xeber dide' dikir, li welatê xwe yê tîr qedexê, em dibezîne ber radyoyan.

EM TEVA BÎ YEK XEWNÊ RAZA NE

Dema ku dewleta Tirkîyê hate damezrandin, êdî ava Arasê bû xet û kete navbera me de, ew deşt a şînxalî bûbû du şiq. Piştî 76 an, dema ku Sowyetistanê tertûbela bû, rê vebûn, em jî ber bi pis û pismamên xwe bezîn. Me ew dîtin û me hevûdin nas kir. Em hatin ba hev û bû ne mêvanê hev. Bi hesreta sed salan me civata xwe gerand. Bîranîn û serpêhatiyên xwe anîne ziman. Em tê gihîştin ku di eynî dem û rojan de, bi xewnên weke hevûdin em razane û me xewnên weke hev dîtine. Û di nava yek xeyalê dûr û kûr de mijul bû ne. Niha, piştî ji hev dûrketina sed salî, em hevûdin berhimbêz dikin. Piştî pirsalan, weke dem û dewranên berê, bi cîrantî, dost û yarî, pis û pismameti... Em car din bi hevûdin re ne... Cefoyê Evdal, ji Êrîvanê çû welatê xwe û li Botanê şehîd ketiye. Kurdên Cizîra Botan ji bo Kurdên Elegezê xwepêşandek birêziyê lidar xistin. Berî ku Keremê Angosî nas bikim, min li Stembolê, ji grubek muzîkê yê Kurd strana 'sîpan' guhdarî kiribû. Ev stran kurtedîroka Kurdên Qefqazê û hesreta wan ya welat û hezar salî bû. 'Ka here erda Wanê/Bibîne çiyayê Sîpanê'... Ev her du rêzik bi rojan di nava kolan û çaryanên Stembolê, di devê min de bû ne û gotin û liviyên. Yê ku helbetsa Sîpan nivîsî, endamê komîta navêndê ya Partiya Komunista Gurcistanê, yê kevin û berpirsiyarê radyoya Tiflisê beşê Kurdî, Keremê Angosî, ji Kurdên Ezdahî ku ji dora çiyayê Suphanê sergomî van deran bû ne û navê wî çiyayî pîroz ku dayî ye pîr cih û gundan e. Di bêje: 'Me navê cih û warê bav û kalên xwe ku li hêla din ya sînor mane, di vî cih û warê ku em lê cîwar bû ne.' Û dibêje: 'Min sîruş û sawîra xwe ji wira stendiye û helbesta 'sîpan' nivîsandiye.' Kêlika ku ez, ji Tiflisê li trêne suwar bûm û ber bi bajarê ronîşankî yê zarokatiya xwe çûm, min Bedir nas kir. Gote min: 'Qet ne çû me hêla din ya sînor, lê ez dikarim, ji hember ve, navê wan gund û çiyayê û mesîl û newalan teva bibêjim.' Û yek bi yek dibêje jî.. Bedir: 'Bavê min heya roja ku wî mirê jî, bê rawestandî dihate serê mitikekî hemberî çiyayê Agirî û bi saetan li bilûrê dida. Carcaran ez jî bi xwe re dibirim, navê cih û waran ji dûr ve digote min, behsa pis û pismamên me, dost û kirîvên me yê wê derê dikir.' Piştî çend rojan, li quntara çiyayê Elegêzê, jineke Kurd bi navê Tazegul, ku piştgiriya wê muhendîsî bû di derheqa Bedir de wiha gote min: 'Her Kurdê ku li van deran dijî, dema bi bangê re çavên xwe diveke, pêşî çiyayê Agirî ku li hêla din ya sînor de ye dibîne. Li heybeta wê dinêre. Em teva siha wî li ser xwe dibînin. Ev, sebeke ji bo me...' Êrîvan êdî ne ew bajarê ronîşankî ye. Ermenîstan azad bû ye, lê weke ku dem berepaş de vegeriya ye. Ronahiya bajêr bi find û fanosan pêk tê. Elektrîk di hinek rojan de û du caran heye. Ew bajarê xewnên zarokatiya me, mîna delalek pîrejin, ku xîreta wê ketibê nava lingan û silûk şikestî be lê hatiye. Êvarek hînik ya biharî... Li Êrîvanê gundekî biçûk, li ber ronahiya findekê, guhdariya şefê KGB yê kevin û Serokwezîrê Kurdistanê Sor, Wekîl Mistefa dikim. Berî dest bi çîroka daxûyankirina fermî ya Komara Kurdî, me li hal û û kêfxweşiya hevûdin pirsî. Bê rawestandî hêla din ya sînor dipirsî û dabaş dianî ser eşîra Birûkî... Dema ku kesên dipirsin û min nas dikirin pîr pîr kêfa wî dihat. Mîna Êrîvanê, wî jî hêz û delaliya xwe ya berê wî kiribû. Ev kulek bê derman bû û ketibû ser dilê wî de... Lê ew xewna wî, weke her mirovê tîr hêvî û xwedî hêza berxwedana jiyane bi daxwazek mezin û geş dagirtî bû. Di got: 'Kurdîstana Sor wê bibe xasbexçeya Kurdîstana mezin.' Lê, vê gotina min dilê wî şikand. 'Ermenî, bi finasî Kurdan bi kar anîn?' Lê, ne da der. Piştî ji hev de ketina Sowyetistanê weke her karbendê KGB wî jî pîrriya hebûna malûmewdanê xwe di tekoşîn û berxwedana Kurdîstana Sor de da ye. Ev pêkanîna tucaran ne dianî ziman û ne dikire dabaşa galgala xwe. Hê jî, ji bo xeyal û hêviyên xwe berdewam dike. Bi wan gotinên ku berî niha min ji devê kal û pîremêrên gundî bihîstibûn û di bîra min de mabûn diaxivî. Bi saya Xwedê eşîr û êl teva wê bibin yek... Pêşî emê birayên xwe ku li çolîstana navenda Asya bela bûne bînin Kurdîstana Qefqazê û pişt re wan bigihînin Serhedê... Wekîl Mistefa, dema dawîya wotka ku danîbû navbera min û xwe xelas kir, çîroka trajediya malbata xwe ya ku bi destê Stalîn, ji Azerbaycanê sergomî Kazakîstanê kirin û çîroka pismamê xwe yê li Wanê jî xelas kiribû. Dabaşa me ya li ser Kurdîstana sor jî mabû roja din. Ji sedema pevçûn û şerê navbera Ermenî û Azerîyan, welat vala bûbû. Serokwezîrê Komara Kurdî, ku mabû bê mirov, dema kete nava livînan de, bi dilekî şikestî: 'heger rojekê ez biçim Wanê, dikarim bê pîrsiyarî û rêber gundê bavê xwe bibînim û nas bikim.' *'Ji pirtûka WERE DENGÊ MIN' ku wê nêzîk bê weşandin hatiye stendin.'*